KÜRK MANTOLU MADONNA

SABAHATTİN ALİ

Yazarı (Author): SABAHATTİN ALİ (Türk Yazar, Şair ve Düşünür)
Sayfa Düzeni, Kapak ve Grafik Tasarım: Noyan Karaman
Yayına hazırlayan: Murat Ukray
Editör: Tayfun Çavuşoğlu (Gazeteci & Yazar)
Baskı ve yayına hazırlama (Publisher): E-Kitap Yayıncılık
– *Sabahattin Ali Kitaplığı Dizisi* – 10 –

ILLUSTRATED &
PUBLISHED BY
E-KİTAP PROJESİ & CHEAPEST BOOKS

www.cheapestboooks.com

www.facebook.com/EKitapProjesi

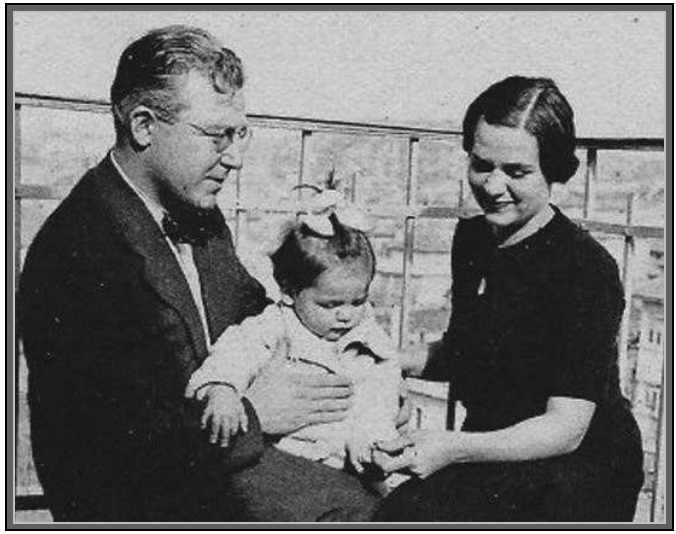
Copyright, 2022 by e-Kitap Projesi
Istanbul

ISBN: 978-625-7120-76-0
e-ISBN: 978-625-7120-56-2

Baskı ve Cilt (Print): Print on Demand & Bookmundo Inc.

© **Copyright**: Bu kitabın tüm yayın hakları e-kitap yayıncılığa aittir. Tanıtım alıntıları dışında izinsiz çoğaltılması yasalarımıza göre suç sayılmaktadır. Böyle bir harekete kalkışmak yerine, bize sorarsanız uygar ve paylaşımcı dünya adına seviniriz..

Sabahattin Ali Kimdir?

Sabahattin Ali, 25 Şubat 1907 yılında Bulgaristan Gümülcine'de doğdu. Babası Selahattin Ali piyade yüzbaşıydı. Annesi ev hanımıydı. Sabahattin Ali, babasının mesleği icabı birçok yer görmüş, çok seyahat etmiştir. Anadolu'nun çeşitli illerinde eğitimini tamamlamıştır. Sabahattin Ali'nin hayatında annesinin büyük bir rolü vardır. Annesi psikolojik sorunlar yaşayan bir kadındır. 3 kere intihar girişiminde bulunmuştur. Sık sık depresyona girip hastanede tedavi edilmiştir. Hatta Sabahattin Ali,

babası Selahattin Ali Bey'in kalp krizi geçirip vefat etmesinin sorumlusu olarak annesinin bitmek bilmeyen rahatsızlıklarını sebep olarak görmüştür.

1927'de Öğretmen okulunu bitirdi ve Yozgat Cumhuriyet Okulu'nda öğretmen oldu. Sabahattin Ali'nin öğretmenlik yaptığı yıllarda Cumhuriyet yeni kurulmuştu. Atatürk, ülkeyi kalkındırmak için eğitimde atılımlar yapıyordu. Yetenekli gençleri yurt dışına göndererek eğitim almalarını sağlıyorlardı. Yurt dışında çeşitli dallarda eğitim gören gençler, eğitimleri bittikten sonra yurda dönüyor ve kendilerini iyi yetişmiş nesiller yaratmak için ülkeye adıyorlardı. Sabahattin Ali de bu gençlerden biriydi. Eğitim Bakanlığı'nın açtığı sınavı kazanarak, dil eğitimi almak için Almanya'ya gitti. Orada çok iyi Almanca öğrendi. Hatta o kadar iyiydi ki, Türkiye'ye döndüğünde Almanca öğretmeni olarak göreve başladı. Sabahattin Ali, Almanya'ya gitmeden önce milliyetçi bir görüşe sahipken, Almanya'dan döndükten sonra siyasi görüşü tamamen değişmiştir. Komünist bir görüşe kaymıştır.

Almanya'da eğitimdeyken, orada yaşadıklarını "Kürk Mantolu Madonna" kitabında bize o kadar güzel anlatır ki, gerçekle kurgu birbirine girer. Kürk Mantolu Madonna'yı bu gözle okumak lazım. Çünkü romandaki Raif Efendi'nin bir yanı Sabahattin Ali'nin ta kendisidir! Maria Puder isimli roman kahramanı, aslında Sabahattin Ali'nin Almanya'da tanışıp âşık olduğu kadındır. Orada yaşayıp gördüğü

şeyleri Kürk Mantolu Madonna isimli eserinde bize roman tadında anlatır.

Sabahattin Ali, sadece Kürk Mantolu Madonna'dan ibaret bir yazar değildir. Kuyucaklı Yusuf, İçimizdeki Şeytan, Değirmen, Kağnı, Ses, Sırça Köşk ve Yeni Dünya'dır. Sabahattin Ali, bazı çeviriler de yapmıştır. Antigone, Fontamara, Minna Von Barnhelm bunlardan bazılarıdır. Ayrıca Sabahattin Ali'nin yazdığı şiirlerden bazıları bestelenmiştir. Dilimizden düşürmediğimiz şarkılardan, Aldırma Gönül, Leylim Ley, Dağlar Dağlar, Ben Yine Sana Vurgunum, Göklerde Kartal Gibiydim onun şiirleridir.

Sinop Cezaevine gittiğinizde, ilk görmek isteyeceğiniz yer Sabahattin Ali'nin yattığı koğuş olacaktır. Şimdi müze haline getirilen cezaevini gezerken, ister istemez gözlerinizden yaşlar süzülür. O demir parmaklıkların ardında yazdığı şiir, koğuşun tam dışındaki duvara şöyle asılmıştı:

Başın öne eğilmesin
Aldırma gönül aldırma
Ağladığın duyulmasın
Aldırma Gönül aldırma

Eskimiş ve paslanmış demir parmaklı kapı kapalıydı ve bu sözler kapının dışına yazılmıştı. Bir an insan düşünmeden edemiyor, bir ülke aydınını neden hapishaneye atar? Şüphesiz onu, diğer Türk yazarlardan ayıran en önemli özelliği, yazdıklarının yanında; aynı zamanda çok hüzünlü bir hayat öykü-

sünün de olmasıdır. Sabahattin Ali'nin doğduğu günden, 41 yaşında hayata gözlerini yummasına kadar geçen ömründe, herkesin başa çıkamayacağı kadar ağır olaylar zinciri sığmıştır. Onun öykülerinde, romanlarında ve şiirlerinde okuyanı mest eden, kendinden geçiren yaşanmışlıkları aslında kendi hayatının kıyısında geçen şeylerdir. Kendi tanıklıkları, yaşanmışlıklarıdır.

Sabahattin Ali'yi okumaya başladığınızda, ister istemez hayatının çalkantılı dönemlerine de tanık oluyorsunuz. Yazılarında karşımıza çıkan betimlemelerinin ahengi, karakterlerin gerçekliği, olayların gerçekçi olması, okuyucuyu kendine bağlayan akıcı üslubu görünce, bir insan bu kadar mı güzel gözlem yapabilir diyorsunuz. Sabahattin Ali'nin gözlem ve bu gözlemleri yazıya aktarma biçimi, yazarlıkta doruk noktası seviyesindedir. Çünkü, o ifadelerin hepsinde gerçek bir yaşanmışlık vardır. Hayal ürünü yazılardan çok, yaşanmışlıkları edebi olarak kullanmasını çok iyi bilmiştir. Sabahattin Ali'nin hayatını şu formatta yazmak belki de en mantıklısıdır:

- 25 Şubat 1907'de Bulgaristan'da doğdu.
- 1927'de 20 yaşındayken öğretmen oldu.
- 1928'de Almanya'ya eğitime gitti.
- 1930'da Aydın'da öğretmenlik yaparken, komünizm propagandası yapmaktan hapis cezası aldı. 3 ay Aydın Cezaevi'nde kaldı.

- 1932'de Atatürk'e hakaretten tutuklandı ve 1 sene hapis cezası aldı. Belli bir süre Konya Cezaevi'nde kalmıştır. Daha sonra buradan Sinop Cezaevi'ne gönderilmiştir.
- 1937'de cezaevlerinde, mahkûmlardan dinlediği yaşanmış hikâyelerden etkilenerek "Kuyucaklı Yusuf"u yazmıştır. Aynı sene Kuyucaklı Yusuf, mahkeme kararıyla toplatılmıştır.
- 7 Ekim 1937'de Kuyucaklı Yusuf eserinde halkı askerlikten soğutmaktan dolayı yargılanmış ve bilirkişi raporuyla bu davadan beraat etmiştir.
- 1940 yılında yazdığı "İçimizdeki Şeytan" romanı bazı kesimlerce büyük tepki görmüştür. Özellikle, Nihal Atsız ile tartışma yaşamış ve bu tartışma mahkemeye taşınmıştır. Sabahattin Ali açtığı davayı kazanmıştır. Fakat milliyetçi kesim tarafından çıkarılan olaylar yüzünden Sabahattin Ali Ankara Devlet Konservatuarı'ndan çıkarılmış, ayrıca yazı yazdığı gazeteler kapatılmıştır.

İş bulmakta zorlanan Sabahattin Ali, bir arkadaşının yardımıyla kamyonla nakliye işine başlamıştır. Burada da işine taş koyulmuş, yine parasız yaşamak zorunda bırakılmıştır. Bir çocuğu olan Sabahattin Ali, iş bulamayınca, yurt dışına çıkıp burada çalışmak istemiştir. Fakat çeşitli sebeplerden ötürü pasa-

port verilmeyince, son çare, kaçak olarak yurt dışına gitmek kalmıştır. Bu noktadan itibaren, Sabahattin Ali'nin hayatına simsiyah bir kara bulut çöker. İşte Sabahattin Ali'yi o esrarengiz ölüme götüren o olaylar da böyle başlar:

Sabahattin Ali hapishanedeyken Hasan Tural isminde biriyle tanışmıştı. Bu adam 1928'de ülkemize Bulgaristan'dan göç etmişti. Sabahattin Ali cezaevinden çıktıktan sonra ona gitti ve derdini anlattı. Hasan Tural Edirnekapı'da berberlik yapıyordu. Sabahattin Ali'yi kaçakçı Ali Ertekin'le tanıştırdı. Ali Ertekin de bir göçmendi. Türkiye'ye geldikten sonra orduda görev almıştı. 1945'de ordudan ayrılmıştı. Çeşitli işlerde çalışmıştı ama dikiş tutturamadığı için sıkıntı çekiyordu. Sabahattin Ali de siyasi düşüncelerinden dolayı işsiz kalmış, maddi sıkıntıya düşmüştü. Bu sıralarda arkadaşının vasıtasıyla nakliyecilik yapıyordu. 28 Mart 1948'de arkadaşı Mehmet Cimcoz'a Edirne'ye peynir götüreceğini söyledi. Yanına muavin olarak Ali Ertekin (veya Ertegün)'ü aldı. 31 Mart'ta Edirnekapı'da buluştular ve Edirne'ye doğru yola çıktılar. Bulgaristan sınırına gelmeden önce, akşam dinlenmek için bir ormanlık alanda mola verdiler. Burada Ali Ertekin ve Sabahattin Ali ateş yakarak sohbet etmeye başladılar. Bu sohbetin detaylarını Ali Ertekin mahkemeye şu şekilde anlatmıştır:

"Sabahattin Ali bana, ben buradan Sofya'ya oradan da uçakla Moskova'ya gideceğim. Moskova'dan

Çek pasaportu alıp Roma'ya, Roma'dan da Fransa'ya geçeceğim. Oradaki Türkleri teşkilatlandıracağım, dedi. Bu sözleri işitince beynim attı. Babam bana 93 Harbinde Rusların dedemlere ettiği eziyetleri anlatırdı. Bu adamın Türklükle bir derdi vardı. Fena kanıma dokundu. Elimde bir sopa vardı, kalktım biraz gezindim. Her geçen saniye biraz daha sinirleniyordum. Sabahattin Ali'nin yanına gittim. Gözüm karardı, içimdeki milli duygulara kapılıp, kitap okuyan adamın kafasına, yüzünün sol tarafına doğru şiddetle vurdum. Suratı, gözlükleri, kulağı kan içinde kalmıştı. Ardından aynı noktaya bir kere daha şiddetle vurdum. İkinci darbeden sonra Sabahattin Ali sağ tarafına doğru yıkıldı. Ağzından burnundan kanlar boşaldı. Dikkat ettim, hafif hafif nefes alıyordu. Üçüncü darbeyi de ensesine vurunca, nefesi tamamen kesildi. Ölmüştü."

Sabahattin Ali'nin cesedi bulunduğunda vücudu çürümek üzereydi. Vücudu çürüdüğü için teşhis edilemiyordu. Adli tıbbın o dönemli araştırmasıyla, ölümünün üstünden 4-5 ay geçmiş olduğuna kanaat getirildi. Dolayısıyla Sabahattin Ali'nin kesin ölüm tarihi bilinmemektedir.

Onu öldüren Ali Ertekin bir dönem hapiste yattı ama kısa bir süre sonra afla dışarı çıktı. O hayatını yaşarken, bu cinayet, tarihimize kara bir leke olarak yazıldı. Hâlâ Sabahattin Ali'nin ölümünün üzerindeki sır perdesi aralanmış değildir. Bazı iddialara göre, onu öldüren Ali Ertekin adlı katil zanlısı, milli

istihbarat çalışanı çıkmıştır. İşin en acıklı tarafı da Sabahattin Ali'nin cesedi incelenmek üzere mezarından çıkarılmış ve maalesef cesedi kaybolmuştur. Şu anda Sabahattin Ali'nin bir mezarı dâhi yoktur! Kızı Filiz Ali, babasının cesedini çok aramış olmasına rağmen bulamamıştır. Son olarak, cesedini bulan köylüyle görüşmüş, cansız vücudunun bulunduğu yere gitmiştir. Dere yatağının yakınındaki düzlükte, arkasını Istıranca Ormanlarına dayamış koskoca bir kayanın üzerine bir mermer parçası gömdü ve o mermer parçasının üzerine Sabahattin Ali'nin bilinen dizelerini yazdırdı:

"Başım kar, saçlarım kardı, benim meskenim
dağlardır."

Sabahattin Ali'nin Şiirleri & Romanları & Kitapları:

- Dağlar ve Rüzgâr - 1934 – Şiir
- Değirmen - 1935 – Öykü
- Zanaatkarlar – 1936
- Kağnı - 1936 – Öykü
- Kuyucaklı Yusuf - 1937 – Roman
- Hanende Melek - 1937 – Öykü
- Ses - 1937 – Öykü
- Kurbağanın Serenadı ve Öteki Şiirler'le birlikte - 1937 – Şiir
- İçimizdeki Şeytan - 1940 – Roman
- Kürk Mantolu Madonna - 1943 – Roman
- Kağnı - 1943 – Öykü
- Ses - 1943 – Öykü
- Yeni Dünya - 1943 – Öykü
- Sırça Köşk - 1947 – Öykü
- Kamyon – Öykü
- Bir Orman Hikayesi - Öykü

Önsöz

Şiir ve hikayelerim arasında, yazmış olmaktan utanacağım kadar kötüleri olduğunu biliyorum. Bunların bir kısmının çocuk denecek bir yaşta yazılmış olmaları bence bir mazeret değildir; çünkü bu çeşit bir yazıyı bugün herhangi bir imzanın üstünde görsem, sahibini ıslah olmaz bir zevksizlik ve tam istidatsızlıkla suçlandırmakta tereddüt etmem. Bunların, benim san'at hayatımın gelişmesini göstermesi bakımından, sadece kendim için bir ehemmiyeti vardır ki, bu da onları başkalarına okutmak için bir sebep olamaz.

Buna rağmen bu yeni baskıdan onları çıkaramadım. Çünkü, bir kere okuyucu önüne sermiş olduğum taraflarımı sonradan örtbas etmeye hakkım olmadığı kanaatindeyim; ama böylece belki de eski bir hatayı devam ettirmekten başka bir şey yapmıyorum.

İyiyi kötüden ayırmak külfetini okuyucuya bıraktığım için özür dilerim.

Sabahattin Ali

KÜRK MANTOLU MADONNA

Şimdiye kadar tesadüf ettiğim insanlardan bir tanesi benim üzerimde belki en büyük tesiri yapmıştır. Aradan aylar geçtiği halde bir türlü bu tesirden kurtulamadım. Ne zaman kendimle baş başa kalsam, Raif Efendi'nin saf yüzü, biraz dünyadan uzak, buna rağmen bir insana tesadüf ettikleri zaman tebessüm etmek isteyen bakışları gözlerimin önünde canlanıyor. Halbuki o hiç de fevkalade bir adam değildi. Hatta pek alelade, hiçbir hususiyeti olmayan, her gün etrafımızda yüzlercesini görüp de bakmadan geçtiğimiz insanlardan biriydi. Hayatının bildiğimiz ve bilmediğimiz taraflarında insana merak verecek bir cihet olmadığı muhakkaktı. Böyle kimseleri gördüğümüz zaman çok kere kendi kendimize sorarız: "Acaba bunlar neden yaşıyorlar? Yaşamakta ne buluyorlar? Hangi mantık, hangi hikmet bunların yeryüzünde dolaşıp nefes almalarını emrediyor?" Fakat bunu düşünürken yalnız o adamların dışlarına bakarız; onların da birer kafaları, bunun içinde, isteseler de istemeseler de işlemeye

mahkûm birer dimağları bulunduğunu, bunun neticesi olarak kendilerine göre bir iç âlemleri olacağını hiç aklımıza getirmeyiz. Bu âlemin tezahürlerini dışarı vermediklerine bakıp onların manen yaşamadıklarına hükmedecek yerde, en basit bir beşer tecessüsü ile, bu meçhul âlemi merak etsek, belki hiç ummadığımız şeyler görmemiz, beklemediğimiz zenginliklerle karşılaşmamız mümkün olur. Fakat insanlar nedense daha ziyade ne bulacaklarını tahmin ettikleri şeyleri araştırmayı tercih ediyorlar. Dibinde bir ejderhanın yaşadığı bilinen bir kuyuya inecek bir kahraman bulmak, muhakkak ki, dibinde ne olduğu hiç bilinmeyen bir kuyuya inmek cesaretini gösterecek bir insan bulmaktan daha kolaydır. Benim de Raif Efendi'yi daha yakından tanımam sadece bir tesadüf eseridir.

Bir bankadaki küçük memuriyetimden çıkarıldıktan sonra –neden çıkarıldığımı hâlâ bilemiyorum, bana sadece tasarruf için dediler, fakat haftasına yerime adam aldılar– Ankara'da uzun müddet iş aradım. Beş on kuruş param, yaz aylarını sürünmeden geçirmemi temin etti, fakat yaklaşan kış, arkadaş odalarında, sedir üzerinde yatmanın sonu gelmesini icap ettiriyordu. Bir hafta sonra bitecek olan lokanta karnesini yenileyecek kadar bile param kalmamıştı. Sonu çıkmayacağını bile bile girdiğim birçok kabul imtihanlarının hakikaten sonu çıkmayınca nedense gene üzülüyor; arkadaşlardan habersiz olarak, tezgâhtarlık için müracaat ettiğim

mağazalardan ret cevabı alınca yeis içinde gece yarılarına kadar dolaşıyordum. Birkaç tanıdık tarafından ara sıra davet edildiğim içki sofralarında dahi vaziyetimin ümitsizliğini unutamıyordum. İşin garibi, sıkıntımın arttığı ve ihtiyaçlarımın beni bugünden yarına çıkarması bile imkânsız hale geldiği nispette, benim de çekingenliğim, mahcupluğum artıyordu. Evvelce bana iş bulmaları için müracaat ettiğim ve hiç de fena muamele görmediğim bazı tanıdıklara sokakta rastladığım zaman başımı önüme eğip hızla geçiyordum; evvelce bana yemek yedirmelerini serbestçe rica ettiğim ve sıkılmadan ödünç para aldığım arkadaşlarıma karşı bile değişmiştim. "Vaziyetin nasıl?" diye sordukları zaman, acemi bir gülümseme ile: "Fena değil... Tek tük muvakkat işler buluyorum!" diye cevap veriyor ve hemen kaçıyordum. İnsanlara ne kadar çok muhtaç olursam onlardan kaçmak ihtiyacım da o kadar artıyordu.

Bir gün, akşamüstü, istasyonla Sergievi arasındaki tenha yolda ağır ağır yürüyor, Ankara'nın harikulade sonbaharını doya doya içime çekerek ruhumda nikbin bir hava yaratmak istiyordum. Halkevinin camlarından aksederek beyaz mermer binayı kan rengi deliklere boğan güneş, akasya ağaçlarının ve çam fidanlarının üzerinde yükselen ve buğu mudur, toz mudur, ne olduğu belli olmayan duman, herhangi bir inşaattan dönen ve parça parça elbiselerinin içinde sessiz ve biraz kambur yürüyen

ameleler, üstünde yer yer otomobil lastiği izleri uzanan asfalt... Bunların hepsi mevcudiyetlerinden memnun görünüyorlardı. Her şey, her şeyi olduğu gibi kabul etmekteydi. Şu halde bana da yapacak başka bir şey kalmıyordu. Tam bu sırada yanımdan hızla bir otomobil geçti. Başımı çevirip baktığım zaman camın arkasındaki çehreyi tanıdığımı zannettim. Nitekim araba beş on adım gittikten sonra durdu, kapısı açıldı; mektep arkadaşlarımdan Hamdi, başını uzatmış, beni çağırıyordu.

Sokuldum.

"Nereye gidiyorsun?" diye sordu.

"Hiç, geziniyorum!"

"Gel, bize gidelim!"

Cevabımı beklemeden bana yanında yer açtı. Yolda anlattığına göre, çalıştığı şirketin bazı fabrikalarını dolaşmaktan geliyordu:

"Geleceğimi eve telgrafla bildirmiştim, herhalde hazırlık yapmışlardır. Yoksa seni davet etmeye cesaret edemezdim!" dedi.

Güldüm.

Sık sık görüştüğüm Hamdi'yi, bankadan ayrıldığımdan beri görmemiştim. Makine vesaire komisyonculuğu yapan, aynı zamanda orman ve kereste işleriyle uğraşan bir şirkette müdür muavini olduğunu ve oldukça iyi bir para aldığını biliyordum. İşsiz zamanımda kendisine müracaat etmeyişim de hemen hemen bunun içindi: İş bulmasını

rica etmeye değil de, para yardımı yapmasını istemeye geldim zanneder diye çekinmiştim.

”Hep bankada mısın?” diye sordu.

“Hayır, ayrıldım!” dedim.

Hayret etti:

“Nereye girdin?”

İstemeye istemeye cevap verdim:

“Açıktayım!”

Beni baştan aşağı bir süzdü, kılık kıyafetime baktı, evine davet ettiğine pişman olmamış olmalı ki, elini dostça bir tebessümle omzuma vurarak:

“Bu akşam konuşup bir çare buluruz, aldırma!” dedi.

Halinden memnun ve kendinden emin görünüyordu. Demek artık tanıdıklara yardım lüksünü bile yapacak hale gelmişti. Gıpta ettim.

Küçük, fakat şirin bir evde oturuyordu. Biraz çirkin, fakat cana yakın bir karısı vardı. Hiç çekinmeden yanımda öpüştüler. Hamdi beni yalnız bırakarak yıkanmaya gitti.

Beni karısına tanıtmadığı için, ne yapacağımı bilmeden, misafir odasının ortasında dikilip kaldım. Karısı da kapının yanında duruyor ve belli etmeden beni süzüyordu. Bir müddet düşündü. Galiba zihninden “Buyurun, oturun!” demek geçti. Fakat sonra buna lüzum görmeyerek yavaşça dışarı süzüldü.

Her zaman ihmalkâr olmayan, hatta bu gibi kaidelere fazlaca dikkat eden ve hayattaki muvaf-

fakiyetinin bir kısmını da bu dikkatine borçlu olan Hamdi'nin beni böyle ortada bırakıvermesinin sebebini düşündüm. Mühimce mevkilere geçen adamların esaslı âdetlerinden biri de galiba eski –ve kendilerinden geri kalmış– arkadaşlarına karşı gösterdikleri bu biraz da şuurlu dalgınlıktı. Sonra, o zamana kadar "siz" diye hitap ettikleri dostlarına birdenbire ahbapça "sen" diyecek kadar alçakgönüllü ve babacan oluvermek, karşısındakinin sözünü yarıda kesip rasgele manasız bir şey sormak ve bunu gayet tabii olarak, hatta çok kere şefkat ve merhamet dolu bir tebessümle birlikte yapmak... Bütün bunlarla son günlerde o kadar çok karşılaşmıştım ki, Hamdi'ye kızmak ve gücenmek aklıma bile gelmedi. Sadece, kalkıp, kimseye haber vermeden gitmeyi ve bu sıkıntılı vaziyetten kurtulmayı düşündüm. Fakat bu sırada beyaz önlüklü, başörtülü, yaşlı bir köylü kadın, yamalı siyah çoraplarıyla, hiç ses çıkarmadan kahve getirdi. Üzeri sırma çiçekli lacivert koltuklardan birine oturdum, etrafıma baktım. Duvarlarda aile ve artist fotoğrafları, kenarda, hanıma ait olduğu anlaşılan bir kitap rafında, yirmi beş kuruşluk birkaç romanla moda mecmuaları vardı. Bir sigara iskemlesinin altına dizilmiş bulunan birkaç albüm, misafirler tarafından bir hayli hırpalanmışa benziyordu. Ne yapacağımı bilmediğim için onlardan birini aldım, daha açmadan Hamdi kapıda göründü. Bir eliyle ıslak

saçlarını tarıyor, ötekiyle açık yakalı beyaz frenk gömleğinin düğmelerini ilikliyordu.

"E, nasılsın bakalım, anlat!" diye sordu.

"Hiç!.. Söyledim ya!"

Bana rast geldiğinden memnun görünüyordu. İhtimal, eriştiği mertebeleri gösterebildiğine, yahut da, benim halimi düşünerek, benim gibi olmadığına seviniyordu. Nedense, hayatta bir müddet beraber yürüdüğümüz insanların başına bir felaket geldiğini, herhangi bir sıkıntıya düştüklerini görünce bu belaları kendi başımızdan savmış gibi ferahlık duyar ve o zavallılara, sanki bize de gelebilecek belaları kendi üstlerine çektikleri için, alaka ve merhamet göstermek isteriz. Hamdi de bana aynı hislerle hitap eder gibiydi:

"Yazı filan yazıyor musun?" dedi.

"Ara sıra... Şiir, hikâye!"

"Bir faydası oluyor mu bari?"

Gene güldüm. O "Bırak böyle şeyleri canım!" diyerek pratik hayatın muvaffakiyetlerinden, edebiyat gibi boş şeylerin mektep sıralarından sonra ancak zararlı olabileceğinden bahsetti. Kendisine cevap verilebileceğini, münakaşa edilebileceğini asla aklına getirmeden, küçük bir çocuğa nasihat verir gibi konuşuyor ve bu cesareti hayattaki muvaffakiyetinden aldığını tavırlarıyla göstermekten de hiç çekinmiyordu. Yüzümde, pek ahmakça olduğunu adamakıllı hissettiğim bir gülümseme ile hayran

hayran ona bakıyor ve bu halimle kendisine daha çok cesaret veriyordum.

"Yarın sabah bana uğra" diyordu. "Bakalım, bir şeyler düşünürüz. Sen zeki çocuksundur, bilirim; pek çalışkan değildin ama, bunun ehemmiyeti yok. Hayat ve zaruretler insana birçok şeyler öğretir... Unutma... Erkenden gel, beni gör!"

Bunları söylerken mektepte kendisinin de ileri gelen tembellerden olduğunu tamamen unutmuşa benziyordu. Yahut da, bunu burada yüzüne vuramayacağımdan emin olduğu için pervasızca konuşuyordu.

Yerinden kalkar gibi bir hareket yaptı, hemen doğruldum ve elimi uzatarak:

"Bana müsaade!" dedim.

"Neden canım, daha erken... Ama sen bilirsin!"

Beni yemeğe çağırdığını unutmuştum. Bu anda hatırladım. Fakat o tamamen unutmuş görünüyordu. Kapıya kadar geldim. Şapkamı alırken:

"Hanımefendiye hürmetler!" dedim.

"Olur, olur, sen yarın bana uğra! Üzülme canım!" diyerek sırtımı okşadı.

Dışarı çıktığım zaman ortalık adamakıllı kararmış, sokak lambaları yanmıştı. Derin bir nefes aldım. Hava, biraz tozla karışık da olsa, bana fevkalade temiz ve ferahlatıcı geldi. Ağır ağır yürüdüm.

Ertesi gün, öğleye doğru Hamdi'nin şirketine gittim. Halbuki dün akşam evinden çıktığım sırada bu-

na hiç niyetim yoktu. Zaten sarih bir vâitte de bulunmamıştı. "Bakalım, bir şey düşünürüz, bir şey yaparız!" gibi her müracaat ettiğim hayır sahibinden dinlemeye alıştığım beylik sözlerle beni uğurlamıştı. Buna rağmen gittim. İçimde bir ümitten ziyade, nedense, kendimi tezlil edilmiş görmek arzusu vardı. Adeta nefsime: "Dün akşam ses çıkarmadan dinledin ve onun sana karşı velinimet tavrı takınmasına razı oldun ya, haydi bakalım, bunu sonuna kadar götürmeli, sen buna layıksın!" demek istiyordum.

Hademe beni evvela küçük bir odaya alıp bekletti. Hamdi'nin yanına girdiğim zaman yüzümde gene o dünkü ahmakça tebessümün bulunduğunu hissettim ve kendime daha çok kızdım.

Hamdi önünde serili duran bir sürü kâğıt ve içeri girip çıkan bir sürü memurla meşguldü. Bana başıyla bir iskemle gösterdi ve işine bakmakta devam etti. Elini sıkmaya cesaret edemeden iskemleye iliştim. Şimdi onun karşısında hakikaten amirim, hatta velinimetimmiş gibi bir şaşkınlık duyuyor ve bu kadar alçalan benliğime bu muameleyi cidden layık görüyordum. Dün akşam beni yolda otomobiline alan mektep arkadaşımla, on iki saatten biraz fazla bir zaman içinde, aramızda ne kadar büyük bir mesele hasıl olmuştu! İnsanlar arasındaki münasebetleri tanzim eden amiller ne kadar gülünç, ne kadar dıştan, ne kadar boş ve bilhassa asıl insanlıkla ne kadar az alakası olan şeylerdi...

Dün akşamdan beri ne Hamdi, ne de ben hakikatte değişmiş değildik; neysek gene oyduk; buna rağmen onun bana dair, benim ona dair öğrendiğimiz bazı şeyler, bazı küçük ve teferruata ait şeyler bizi ayrı istikametlere alıp götürmüşlerdi... İşin asıl garip tarafı, ikimiz de bu değişikliği olduğu gibi kabul ediyor ve tabii buluyorduk. Benim kızgınlığım Hamdi'ye değil, kendime de değil, sadece burada bulunuşumaydı.

Odanın tenhalaştığı bir anda arkadaşım başını kaldırarak:

"Sana bir iş buldum!" dedi. Sonra, yüzüme o cesur ve manalı gözlerini dikerek ilave etti: "Yani bir iş icat ettim. Yorucu bir şey değil. Bazı bankalarda ve bilhassa kendi bankamızda işlerimizi takip edeceksin... Adeta şirketle bankalar arasında irtibat memuru gibi bir şey... Boş zamanlarında içeride oturur, kendi işlerine bakarsın... İstediğin kadar şiir yaz... Ben müdürle konuştum, tayinini yapacağız... Fakat sana şimdilik pek fazla veremeyeceğiz: Kırk elli lira... İleride tabii artar. Hadi bakalım!.. Muvaffakiyetler!"

Koltuğundan kalkmadan elini uzattı. Sokuldum ve teşekkür ettim. Yüzünde, bana iyilik ettiği için, samimi bir memnuniyet vardı. Onun aslında hiç de fena bir insan olmadığını, yalnız mevkiinin icaplarını yaptığını ve bunun da belki hakikaten lüzumlu olabileceğini düşündüm. Fakat dışarı çıkınca koridorda bir müddet durakladım ve bana tarif ettiği

odaya gitmekle burayı bırakıp çıkmak arasında bir hayli tereddüt ettim. Sonra ağır ağır, başım önümde, birkaç adım yürüyerek ilk rast geldiğim hademeye mütercim Raif Efendi'nin odasını sordum. Adam eliyle gayrimuayyen bir kapıyı gösterdi ve geçti. Tekrar durdum. Niçin bırakıp gidemiyordum? Kırk lira aylığı mı feda edemiyordum? Yoksa Hamdi'ye karşı ayıp bir harekette bulunmuş olmaktan mı çekiniyordum? Hayır! Aylardan beri süren işsizlik, buradan çıkınca nereye gideceğimi, nerede iş arayacağımı bilmemek... Ve artık tamamıyla pençesine düşmüş olduğum bir cesaretsizlik... İşte beni o loş koridorda tutan ve oradan geçecek olan diğer hademeyi beklemeye sevk eden bunlardı.

Nihayet rasgele bir kapıyı araladım ve içeride Raif Efendi 'yi gördüm. Onu evvelden tanımıyordum. Buna rağmen, masasının başına eğilmiş gördüğüm bu adamın başkası olamayacağını derhal hissettim. Sonradan bu kanaatin nereden geldiğini düşündüm. Hamdi bana: "Bizim Almanca mütercimi Raif Efendi'nin odasına senin için bir masa koydurdum, kendisi sessiz sedasız, allahlık bir adamdır, kimseye zararı dokunmaz" demişti. Sonra herkese bay, bayan denildiği bu sıralarda ondan hâlâ efendi diye bahsediyordu. İhtimal bu tariflerin kafamda yarattığı hayal orada gördüğüm kır saçlı, bağa gözlüklü, tıraşı uzamış adama pek benzediği için hiç çekinmeden içeri girmiş, başını kaldırıp dalgın gözlerle bana bakan zata:

"Raif Efendi sizsiniz, değil mi?" diye sormuştum.

Karşımdaki bir müddet beni süzdü. Sonra hafif ve adeta korkak bir sesle:

"Evet, benim! Siz de galiba bize gelen memursunuz. Biraz evvel masanızı hazırladılar. Buyurunuz, hoş geldiniz!" dedi.

İskemleye geçip oturdum. Masanın üzerindeki soluk mürekkep lekelerini, çizgileri seyretmeye başladım. Bir yabancı ile karşı karşıya oturulduğu zaman âdet olduğu üzere oda arkadaşımı gizliden gizliye tetkik etmek, kaçamak bakışlarla hakkında ilk –ve tabii yanlış– kanaatler edinmek istiyordum. Fakat onun bu arzuyu hiç hissetmediğini ve başını tekrar önündeki işe eğerek ben odada yokmuşum gibi meşgul olduğunu gördüm.

Öğleye kadar bu hal devam etti. Ben artık gözlerimi pervasızca karşımdakine dikmiştim. Kısa kesilmiş saçlarının tepesi açılmaya başlamıştı. Küçük kulaklarının altından gerdanına doğru birçok kırışıklar uzanıyordu. Uzun ve ince parmaklı ellerini önündeki kâğıtlar arasında gezdiriyor ve sıkıntı çekmeden tercüme yapıyordu. Ara sıra, bulamadığı bir kelimeyi düşünür gibi gözlerini kaldırıyor ve bakışlarımız karşılaşınca yüzünde gülümsemeye benzer bir hareket oluyordu. Yandan ve tepeden bakınca hayli yaşlı göründüğü halde çehresinin, hele böyle gülüşme anlarında, insana hayret verecek kadar saf ve çocukça bir ifadesi vardı. Sarı ve altları

kırpılmış bıyıkları bu ifadeyi daha çok kuvvetlendiriyordu.

Öğleüzeri yemeğe giderken, onun yerinden kımıldanmadığını, masasının gözlerinden birini açarak önüne kâğıda sarılmış bir ekmek ve bir küçük sefertası gözü çıkardığını gördüm. "Afiyet olsun!" diyerek odayı terk ettim.

Günlerce aynı odada karşı karşıya oturduğumuz halde hemen hemen hiçbir şey konuşmadık. Başka servislerdeki memurlardan birçoğuyla tanışmış, hatta akşamüzeri beraber çıkarak bir kahvede tavla oynamaya bile başlamıştık. Bunlardan öğrendiğime göre, Raif Efendi müessesenin en eski memurlarındandı. Daha bu şirket kurulmadan evvel, şimdi bizim bağlı olduğumuz bankanın mütercimiymiş, oraya ne zaman geldiğini kimse hatırlamıyordu. Başında oldukça kalabalık bir aile bulunduğu, aldığı ücretle ancak geçinebildiği söyleniyordu. Bu arada kıdemli olduğu halde, şuna buna bol bol para savuran şirketin, onun ücretini neden arttırmadığını sorunca, genç memurlar gülerek: "Hımbılın biridir de ondan. Doğru dürüst lisan bildiği bile şüpheli!" diyorlardı. Halbuki Almancayı gayet iyi bildiğini ve yaptığı tercümelerin pek doğru ve güzel olduğunu sonradan öğrendim. Yugoslavya'nın Suşak Limanı üzerinden gelecek dişbudak ve köknar kerestelerinin evsafına veya travers delme makinelerinin işleme tarzına ve yedek parçalarına dair bir mektubu kolayca tercüme ediyor, Türkçeden Almancaya